

Пріоритети та компетентнісний підхід у викладанні предмета «Правознавство» (за МНП О. Пометун, Т. Ремех, Л. Рябовол)

Т. О. Ремех,
кандидат педагогічних наук,
старший дослідник,
завідувачка відділу суспільствознавчої освіти
Інституту педагогіки НАПН України

У ході дослідження теми «Проектування змісту і методика навчання учнів 7–9 класів історії та громадянської освіти» встановлено, що метою предмета, зазначеного в модельній навчальній програмі (МНП) є: сприяти засвоєнню учнями основ правових знань та розвивати їхню правову культуру як підґрунтя для формування правомірної поведінки, відповідальності та ціннісного ставлення до верховенства права і демократії.

Ключові завдання, спрямовані на реалізацію мети, можуть бути згруповані так: 1) когнітивне засвоєння: опанування знань про соціальну цінність права, принципи правової держави, систему права, законодавство, органи влади та конституційні права/обов'язки; 2) розвиток умінь: формування здатності аналізувати правові ситуації в повсякденному житті, моделювати правовідносини, застосовувати базові знання для оцінки шляхів розв'язання проблем та здійснювати пошук правової інформації; 3) формування цінностей: виховання поваги до гідності, прав і свобод людини, закону, принципів демократії, справедливості та верховенства права, а також розвиток активної громадянської позиції.

Виявлено, що філософія МНП базується на переході від передачі знань до формування/розвитку ключових компетентностей. Доведено, що зміст МНП: враховує реалії суспільного життя в Україні й особистісний вимір, підкреслюючи важливість правових знань як запоруки життєвого успіху учня; забезпечує наступність та міжпредметні зв'язки з предметами/курсами освітньої галузі 5–8 класів, передбачаючи як поглиблення вже відомих понять, так і опанування нових правових категорій.

Установлено, що реалізація МНП здійснюється на основі таких взаємопов'язаних підходів: 1. Практико-орієнтований підхід, центральним елементом якого є практичне застосування правових знань, коли акцент зміщується із заучування теорії на критичний аналіз реальних правових ситуацій (кейси) та інтерпретації норм. Тому ефективними є методи, що сприяють розвитку юридичного мислення, забезпечують розвиток навичок правового пошуку й прийняття обґрунтованих рішень. 2. Формування громадянської ідентичності, коли навчання права виступає інструментом розвитку відповідальності, поваги до прав людини й активної громадянської позиції. Вчителю слід застосовувати методи, що стимулюють співпрацю, моделювання та обґрунтування власної думки, формуючи усвідомлення учня як суб'єкта права з чітко визначеними обов'язками та можливостями. 3. Наскрізна інтеграція, яка забезпечує інтеграцію правових знань із наскрізними змістовими лініями, що надає абстрактним правовим поняттям життєвого

значення й уможливлює сприйняття права як комплексного інструменту регулювання суспільного життя.

Таким чином, означена МНП фокусується на формально-юридичних аспектах, однак її реалізація базується на практико-орієнтованому підході, спрямованому на розвиток юридичного мислення й навичок прийняття обґрунтованих правових рішень.

Формування навичок критичного мислення учнів 7 класу в навчанні історії

Г. В. Серова,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник відділу суспільствознавчої освіти
Інституту педагогіки НАПН України

Із 2024-2025 навчального року учні 7-х класів вивчають предмети / курси базового предметного циклу в межах громадянської та історичної освітньої галузі. Розроблені модельні навчальні програми з історії, зокрема, авторів О. І. Пометун, Т. О. Ремех, Н. М. Гупан, Ю. Б. Малієнко, Г. В. Серова, стали основою для створення нової навчально-методичної літератури.

Державний стандарт базової середньої освіти визначає формування умінь працювати з різними видами історичної інформації як обов'язковий результат навчання. Учні мають уміти: аналізувати й критично оцінювати джерела історичної та суспільно значущої інформації; добирати, класифікувати, аналізувати та синтезувати інформацію з історичних джерел; визначати достовірність історичних джерел і різних інтерпретацій подій; розпізнавати способи маніпулювання інформацією та ознаки пропаганди тощо.

Робота з історичними джерелами є ключовим елементом розвитку критичного мислення. Вона перетворює учня з пасивного споживача на активного дослідника. У ході дослідження доведено, що структура і зміст курсу історії України для 7 класу, реалізовані у підручнику авт. О. І. Пометун, О. В. Дудар, Н. М. Гупан, забезпечують формування цих навичок через добір різноманітних джерел і практичні методи роботи з ними, а саме: розвиток мислення через аналіз: здійснювати критичний аналіз джерел – розрізняти літописні легенди (наприклад, про заснування Києва, смерть Олега від коня) та реальні історичні факти (розвиток поселень, майнове розшарування); оцінка версій та обґрунтування: аналізувати різні версії походження терміна «Русь», обґрунтовуючи найбільш вірогідну; причиново-наслідкові зв'язки: визначати «Чому?» (Чому виникла потреба у владі князя? Чому християнство не поширилося за часів Аскольда?); аналіз контексту та мотивації: аналізувати, хто був зацікавлений у владі князя чи в появі варягів, та оцінювати успіх політики князів (наприклад, за умовами угод з Візантією); аналіз термінології: розуміти необхідність пояснення термінів (наприклад, трактування Русі-України Михайлом Грушевським) та їхнє значення для сучасної ідентичності.

Визначено, що здатність самостійно формулювати завдання (скласти тести / хронологічну задачу) є вищим рівнем розвитку критичного мислення, адже це